

Egyenes beszéd egy kényszerpályás életről és korról*

(Huszár Zoltán Kényszerpályán, Aracs Alapítvány, Horgos, 2024)

A griff mitikus állat, mint a fönix, a turul. Szárnyas jószág, feje a saséhoz hasonlatos, teste az oroszlánéhoz. A legenda szerint rendkívüli természetű, kitárt szárnyai eltakarják a napot. Kinccsek és vagyon őrzője, szakrális értelemben az isteni hatalom és a szentség őre. Huszár Zoltán *Kényszerpályán* című versében a griffmadárhoz fohászodik, hogy segítsen, mert a beszűkült életterében már nincs tovább hová hátrálnia.

Bata János szerkesztő találóan választotta a könyv címének is ezt, mert a *Kényszerpályán* levés nemcsak a szerző életét jellemzi, hanem a könyv tematikáját is. A Huszár Zoltán publicisztikájából és verseiből gondosan összeállított válogatással tiszteleg a kiadó, az Aracs Alapítvány a kilencvenkét éves, egyenes beszédű, a magyarság sorskérdéseit, történelmét, nyelvét, irodalmát, néprokonságát, önismeretét kutató közíró, magyartanár munkássága előtt.

Huszonnégy írás került be az életművet bemutató válogatásba, s ebből egy híján mind az Aracs folyóiratban látott napvilágot. Ezek műfaja változatos: tanulmány, esszé, jegyzet, visszaemlékezés, könyvismertető stb.

Az első fejezetben a délvidéki magyarság identitástudatáról szól több írás is (*Nemzettudat és közömbösség; Az összefogásról; Az számít, merre tartasz*). A *magyarellenességről* c. írásban például ezt a megállapítást olvashatjuk: „*Mint ahogy a betegségek közül a belső bajok szoktak a legsúlyosabbak lenni, a magyarellenességnek is a legriasztóbb, legvéresebb megnyilvánulási formája kétségtelenül az, mely belülről, azaz magyar nyelven szólal meg.*” A folytatásban olyan kényes kérdések is felmerülnek, mint hogy Magyarország a Nyugathoz vagy Kelethez közeled-

jen-e. Történelmünk századokon áthúzódó véráldozatait (*Szabadságharcaink*), sikereit, kudarcait és néprokonságunkat is kimerítően elemzi. Abból indul ki: elhitték a magyarsággal, hogy rokontalan nép, vagyis senkire sem számíthat. A hit szép dolog, de a hiszékenység káros – állapítja meg. Igenis vannak rokonaink, és mindig is voltak, csak ellenségeink összeveszítettek bennünket egymással. A törökellenesség csaknem ezeréves magyar hagyomány, mely olyan mélyen beleivódott az emberek tudatába, hogy ellene szinte lehetetlen bármit is tenni, mégis érdemes megpróbálni – vallja, és ő több írásában meggyőző érvekkel, tényekkel ezt meg is cselekedte, például a kötet második fejezetében (*Hasonló észjárás, hasonló sors; Alkalmi jegyzet néhány török vonatkozású szemelvényről*). A *Rokonaink, nem rokonaink* c. írásból idézek.

„*A finn- és törökellenesség nem újdonság a magyar szellemi életben. Mindmáig szívósan, makacsul tartja magát. Ennek nyilván nem csak érzelmi okai vannak. Határozottan állíthatjuk, hogy minden rossznak, mely a magyarságot az elmúlt századokban érte, nem a tatárok és a törökök az okozói, hanem éppenséggel fordítva: a magyarság idegen eredetű vezetőinek a tatár- és törökellenessége. Ez zúdította a magyarság nyakába a tatárjárást, Mohácsot – és végső soron Trianont is. Így vált a tatár- és törökellenesség magyarellenességgé.*”

Sorolhatnánk a következő fejezetek írásait is, de akár a délszláv szomszédainkról vagy az utcabeliekről, továbbá a mai magyar labancainkról vagy Bori Imre és Vajda Gábor irodalomtörténészek korszakos tanulmányköteteiről van szó, mindig a kisebbségi helyzetünk, sorsunk, öntu-

datunk, karakán vagy megalkuvó voltunk, hibáink vagy érdemeink kerülnek előtérbe – mégpedig az összefüggések rámutatásával, a tanulságok levonásával, hogy azokból okulhassunk, jövőnket építhessük, utódainkat magyarnak megőrizhessük.

A könyv hatodik fejezetében a *Sikkasztók, betörők és gyilkosok között* című visszaemlékezés, valamint az utolsó, a huszonnegyedik írás a szerző életútjának, tanári hivatásának 1980-ban történt kettétöréséről, meghurcoltatásáról, a koncepció per lezajlásáról és a kétévnyi börtönbüntetéséről szól. Az utolsó életrajzi vallomás a Hídban jelent meg *Az elhallgattatás szakaszai* címmel a per után másfél évtizeddel.

Huszár Zoltán írói pályája ígéretesen kezdődött: 27 éves volt, amikor a Forum Könyvkiadó megjelentette első verseskötetét (*Önarckép*, 1959), amelyről és még két másik első kötetes műről Juhász Géza irodalomtörténész *Költészetünk új hajtsái* címmel írt ismertetőt. Rá két évre, 1961-ben ugyancsak Újvidéken adták ki a *Vakmeleg* c. újabb verseskötetét. A kibontakozó költői úttal párhuzamosan alakult a frissen diplomázott magyartanár életpályája. Először szülőhelyén, Horgoson kapott állást, majd Újvidéken az újságírásba is belekóstolt, de két év után végleg a tanári hivatás mellett döntött. A péterrévei általános iskolában helyezkedett el, ahol az egyik szerb kollégája a magyar nyelvre vonatkozóan becsmérlő megjegyzést tett. Erre így emlékezik a *Sikkasztók, betörők és gyilkosok között* című írásában.

„Ez az ember volt ugyanis minden jel szerint az, aki elindította ellenem a nyomozást. Nyilván meggyőződött arról, hogy engem nem lehet befolyásolni, mert öntudatom van olyan erős, mint az övé. Egyszer együtt ügyeleteskedtünk a tízperces szünetben, és valahogy a költőkre terelődött a beszélgetés. Lekicsinylően nyilatkozott a magyar költőkről. Ezt még lenyeltem, habár volt némi ellenvetésem. Aztán befelé menet a folyosón, közel a tanárihoz, azt találta mondani, hogy a magyar nyelv vacak nyelv. Nekem sem kellett több – fiatal voltam még, és a valóságos politikai viszonyokban eléggé járatlan –, a nyitott tanári ajtaja előtt dühösen visszavágtam: – Vacak a szerb nyelv! [...] Még abban az évben elhagytam Péterrévét, mert tarthatatlanná vált ott a helyze-

tem, és Horgosra jöttem. A vihar csak ezután tört ki igazából. A péterrévei magyar igazgatót – habár a falu párttitkára volt – igen megbírálták, amiért engem büntetlenül futni hagyott. Ebben a bírálatban, mely a hírek szerint utóbb veszekedéssé fajult, a moholi szerb tanár járt elől, az az ember, aki a királyi Jugoszlávia föltétlen híve volt, tehát párton kívüli ugyan, mégis az ő hangja bizonyult erősebbnek. Ettől kezdve Horgoson megfigyelés alatt tartottak, olykor provokáltak is, és gyűjtöttek ellenem a terhelő adatokat – nyilván a belügy utasítása nyomán. Erre a piszkos munkára akadt egy-két pedagógus és besúgó. Erről a többszöri igazgatói fejmosásról, mely a jóakarató figyelemztetés látszatát keltette, az iskolában lefolytatott három tárgyaláson, a szabadkai rendőrtisztváltatása közben, a vizsgálóbíró faggatásain és a főtárgyaláson elhangzott részletek árulkodtak, meg az is, hogy a tanúk közt egy péterrévei is akadt. [...] Raboskodásom idején sokat olvastam, sakkoztam, nyelvekkel foglalkoztam. Szerencsémre a házkutatás alkalmával megtalálták a naplómát, és a vallatás annak alapján folyt. Így verés nélkül megúsztam.”

Szabadulása után útlevelét bevonták, és évekig nem kapott újat. És „természetesen” állást sem. Nagyon szerény körülmények közt háztáji gazdálkodásból megélt valahogy a nyugdíjaztatásáig.

A délvidéki magyarság körében ismert volt a horgosi „orgona”-ügy. 1981 tavaszán a magyarkanizsai középiskola néhány tanárát azért rúgták ki a Kommunista Pártból és a munkahelyükről is, mert a horgosi templomban meghallgatták egyik tanítványuk orgonajátékát. Siflis Zoltán dokumentumfilmet készített az esetről *Ez egy inkvizíció* címmel. A magyar értelmiségi megbélyegzése, bíráló hangnemének elfojtása, a „magyar nacionalizmus” vádjának hisztérikus gerjesztése volt a cél. Az ugyancsak börtönnel sújtott Vicei Károly zentai író esete nagy visszhangot keltett, de Huszár Zoltán koncepció per a feledés homályába merült. Pedig emlékeznünk és emlékeztetnünk kell minden egyes megtörtént esetre, mert múltunk ismerete nélkül nem irányíthatjuk jelenünket, és nincs jövőnk sem.

A griffmadarat Perzsiában a szent tűz őrzőjeként tisztelik. Mint a kincsek őre az éberség és a bosszúállás jelképe is. Huszár Zoltán a kom-

munizmus és az öngazgatású szocializmus mindenható korifeusai között nem volt éber, meghurcoltatása után pedig bosszúálló sem. Inkább a távol-keleti griffhez, sárkányhoz hasonlatosan a bölcsesség és megvilágosodás hírnöke. Írásaiból ez sugárzik. A könyvben Vén Zoltán grafikusművész munkái kaptak helyet, amelyek közül az Oszlopos Simeon alakja jellemzi leginkább a könyv szerzőjét. Az első században élt szír keresztény aszkéta bölcs meglátásaiért özönlöttek hozzá a tanácskérők. A mai olvasónak egyszerűbb a dolga, ha a magyar történelem, irodalom, a kisebbségi lét útvesztőiben eligazodást szeretne kapni, lapozza fel a kötet írásait, számos továbbgondolásra érdemes szentenciát kaphat. Többek közt ezt is.

„Büszkén mondja Ady Endre a múlt század elején: »Mi harcunkat megharcoltuk«, és ezt tettük mi is néhányan, akiket meghurcoltak, és nemcsak mi néhányan, hanem mások is itt, a mindig huzatos Délvidéken abban a nehéz időben, a csaléteknek szánt '74-es alkotmány büvöletében. Meg is kaptuk érte a magunkét. De nekünk volt igazunk! Csak akkor sem, és azóta sem »fut az ellen«, sőt egyre szaporodik. »Rab vagy, amíg a szíved lázad« – ezt már József Attila írta a harmincas években. És ha nem lázad a szíved, vajon szabaddá válsz-e, vagy csak úgy képzeled, hogy szabad vagy?»

* Huszár Zoltán Kényszerpályán c. könyvének előszava.

Huszár Zoltán

Az áldozat

Mindenki hős valamiképp
mert életét áldozza föl
valakiért valamiért
ha elesik a harcmezőn

mert el fogsz esni te is ott
a meghátrálás nem segít
nem óv meg amit rád hagyott
a társad sem a szüleid

emléke csak a gyereked
születése első szava
s az aminek jelképe lett
a virágzó mandulafa

s a bibliai búzaszem
mindenki hős valamiképp
mert életét áldozza fel
a világ kicsi szirmaként.

(2002)

ARACS KÖNYVEK 16.

2024

Huszár Zoltán Kényszerpályán

HUSZÁR ZOLTÁN KÉNYSZERPÁLYÁN

Aracs Alapítvány